

5) Preston J. Feyerabend : Philosophy, Science and Society / John Preston. – Cambridge : Polity Press, 1997. – 234 p.

Після «кінця науки»

Юрій Макух

Національний університет

«Києво-Могилянська академія» (Київ, Україна)

У 1996 році американський журналіст та популяризатор науки Джон Хорган опублікував книгу «Кінець науки: погляд на обмеженість знання в присмерках Ери Науки», в якій здійснив спробу сформулювати своє бачення ситуації з природничими науками та їхньою долею, спираючись на значний досвід комунікації з відомими науковцями сучасності. Зважаючи на факти історії та аргументацію соціологічного та філософського характеру, він висуває тезу про кінець науки – як такої, що успішно вирішує поставлені проблеми та доходять в цьому процесі до близького вичерпання фундаментальних наукових проблем. Останніми десятиліттями в біології та фізиці складається такий стан справ, за якого панівні теорії щоразу більше підтверджуються (зокрема відкриттям бозона Гітса підтверджено т. зв. Стандартну модель). Таким чином, залишиться тільки вирішувати прикладні задачі (відкриття нових видів живих істот, систематизація знання, детальніший опис тощо) та проводити дослідження екстенсивно, практично не маючи шансів зробити хоч якийсь суттєвий прорив. З іншого боку, ідея «кінця науки» суперечить її необмеженому прогресу, адже існує межа, далі якої вже неможливо йти. Теоретично ця межа – істина, практично ж це можуть бути різного роду труднощі: ефект зменшення віддачі (зворотна залежність між затраченими ресурсами та результатами досліджень), зіткнення з межами розуміння реальності, а також суб'єктивна оцінка кінцевої відповіді як такої, що нас не задовольняє [Хорган 2001, с. 20, 51]. Останній чинник дає можливість безконечно займатись «іронічною наукою», яка спекулює на питаннях, відповіді на які нам закриті, але й сама не намагається на них відповідати. На думку генетика Бенті Гласса, біології залишилось розв'язати тільки три фундаментальні проблеми: 1) як

виникло життя; 2) як запліднена клітина стає багатоклітинним організмом; 3) який зв'язок між мозком і свідомістю [Хорган 2001, с. 43]. В кожному разі, Дж. Хорган обстоює думку, що будь-які подальші відкриття гармонійно вписуватимуться в еволюційну та панівні теорії фізики.

Окрім того, Хорган вважає філософію сферою інтелектуальної діяльності, яка не матиме кінця, але буде продовжувати своє існування, щоразу нарощуючи міру «іронічності». Так, представників постпозитивістської філософії науки він критикує за намагання захистити нас від знаходження наукою кінцевої істини (хоч і зауважує, що їхні мотиви породжені якраз вірою в силу науки та романтизованим поглядом на неї). Методологічний фальсифікаціонізм К. Поппера, на його погляд, хибує самосуперечливістю, оскільки сама процедура фальсифікації неемпірична, а тому виходить за межі науки, є метафізичною. А сам Поппер просто постулює принципову незавершуваність історії науки, хоч і її розвиток він вважає швидше квазііндуктивним [Popper 2002, pp. 276-278]. У Т. Куна Хорган оцінює як продуктивні ідеї, які допускають настання кінця науки, а саме: кінець науки як соціального явища; підвисання у фазі постійної «нормальної науки» без виникнення нових парадигм. За П. Феєрабеном, наука не є життєвою необхідністю людства, а її кінець можливий в тому сенсі, що інтелектуальне лідерство науки є тимчасовим, збігом сприятливих обставин [Хорган 2001, с. 77, 90]. Більше того, навіть на піку успіху наука не зможе захопити роль єдиного носія кінцевої істини, а тому ні про яке логічне, тотальне завершення науки не може і йтись. Якщо ж співставляти ідеї Хоргана та І. Лакатоса, то на основі таких в останнього можемо змоделювати два гіпотетичні варіанти кінця науки: ідеальний випадок, за якого «жорстке ядро» пояснює весь емпіричний зміст, а нові аномалії не виявляються; безконечний регрес науководослідницької програми при розростанні «захисного поясу» гіпотез *ad hoc* для пояснень щоразу нових аномалій, за відсутності конкурентних програм. Однак, Лакатос наголошував на постійному співіснуванні альтернативних дослідницьких програм, а також можливості модифікувати певні конвенційні ланки в їхніх межах, що є головними перепонами для визнання ідеї кінця науки прийнятною [Lakatos 1997, pp. 49-52].

Беручи до уваги сказане вище, можна стверджувати, що ідея кінця науки Дж. Хоргана ґрунтується на індукції та кумулятивнос-

ті прогресу, що робить її неспроможною протистояти критицизму К. Поппера, П. Фейєрабенда та І. Лакатоса. Ця ідея поки що знаходить підтвердження на практиці, однак вона спирається виключно на віру в те, що фундаментальних проривів таки не буде, чого, звісно жодним чином неможливо гарантувати чи передбачити.

Література:

1. Хорган, Дж. Кінець науки : Вгляд на ограниченість знання на закаті Века Науки / Пер. с англ. М. Жуковой. – СПб. : Амфора, 2001. – 479 с.

2. Kuhn, T. The structure of scientific revolutions [2nd ed.] / Thomas S. Kuhn. – Chicago : University of Chicago Press, 1970. – xii + 210 p.

3. Lakatos, I. Philosophical Papers / Imre Lakatos. – Cambridge : Cambridge University Press, 1997. – Vol. 1 : The Methodology of Scientific Research Programmes. – vi + 260 p.

4. Popper, K. The Logic of Scientific Discovery / Karl Popper. – London : Routledge, 2002. – 544 p.

5. Feyerabend P. Against Method. Outline of an Anarchistic Theory of Knowledge / Paul K. Feyerabend. – London : New Left Books, 1975. – 221 p.

Глумачення досвіду в сучасній постантропології

Дмитро Михайлов

Національний університет

«Києво-Могилянська академія» (Київ, Україна)

Проблема досвіду – одна з засадничих філософських проблем, що тісно пов'язана з джерелами філософування. Певною мірою досвід провокує людину до філософування. Звернення до історії філософії засвідчує, що поняття досвіду у різні часи та епохи, зазнавало значних змін та трансформацій.

Одним з яскравих сучасних прикладів такого філософського переосмислення концепту досвіду є сучасна постантропологія, де принципово по новому відбувається концептуалізація досвіду. Постантропологія – це відносно молода філософська дисципліна, яка